

עלון גרפולוגי חודשי

עלון מס' 3 : מרץ 2022

עורך: ד"ר יגאל ורדי

חברי המערכת:

טובה מלמד, מיכל דורון, נורית בר-לב, אינסה גולדברג, ד"ר הנרי שוורץ

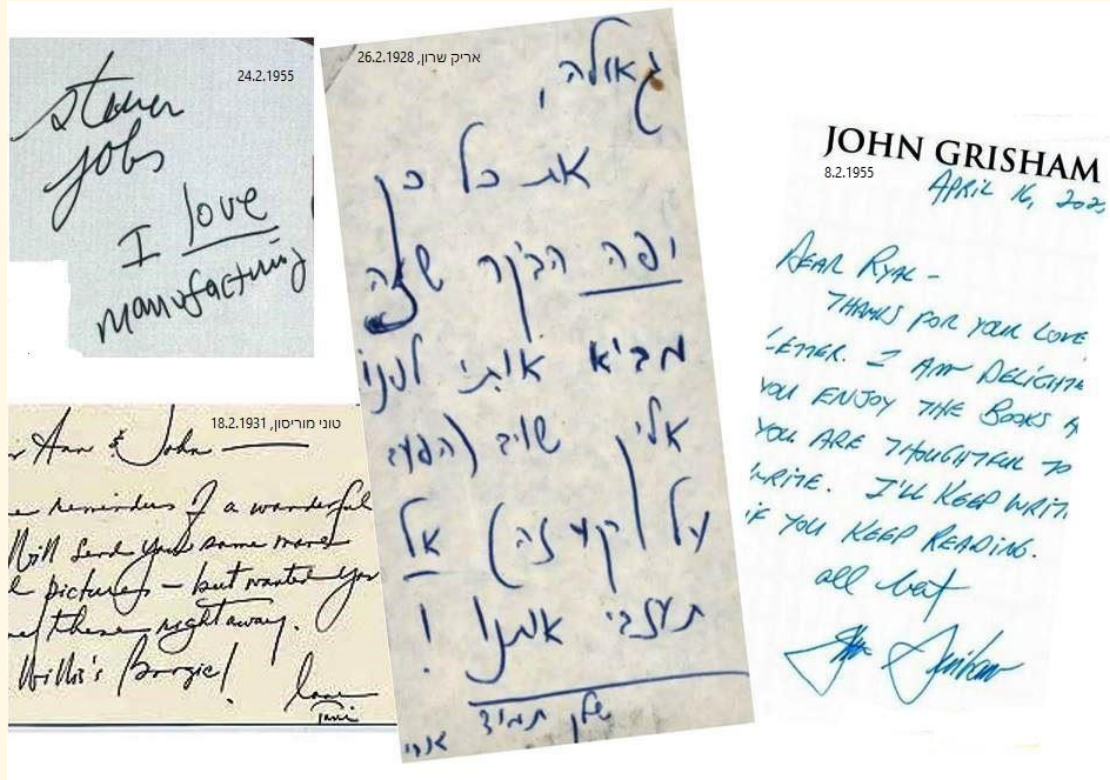
מה בעלון?

1. **חדשות החודש** : דיווח על הנעשה באגודה.
2. **כתבי יד של דמויות מפורסמות שנולדו החודש-חודש פברואר**.
3. **חידות מקצועיות** : כתב יד של סטנדאפיסט.
4. **מבט לאחור, ההיסטוריה של הגרפולוגיה** : בכל עלון נציג גרפולוג מן העבר ואת הפעילות שלו, הפעם: ד"ר ברנרד ויטליך / מאת דפנה ילון.
5. **מתודות בגרפולוגיה** : נציג את משנתו הגרפולוגית של ד"ר אריה נפתלי, מאת ד"ר יגאל ורדי.
6. **הערות שוליים / טובה מלמד גרשוני** : ה – T BAR לאותיותיהם.
7. **שאלון/ראיון עם גרפולוג-חבר אגודה** : בכל חודש נראיין גרפולוג שהוא חבר אגודה על דרכו המקצועית, הפעם נראיין את דבורה הראל.
8. **התמונה המנחה: Leitbild / מאת: דפנה ילון**

חדשות החודש 2/2022

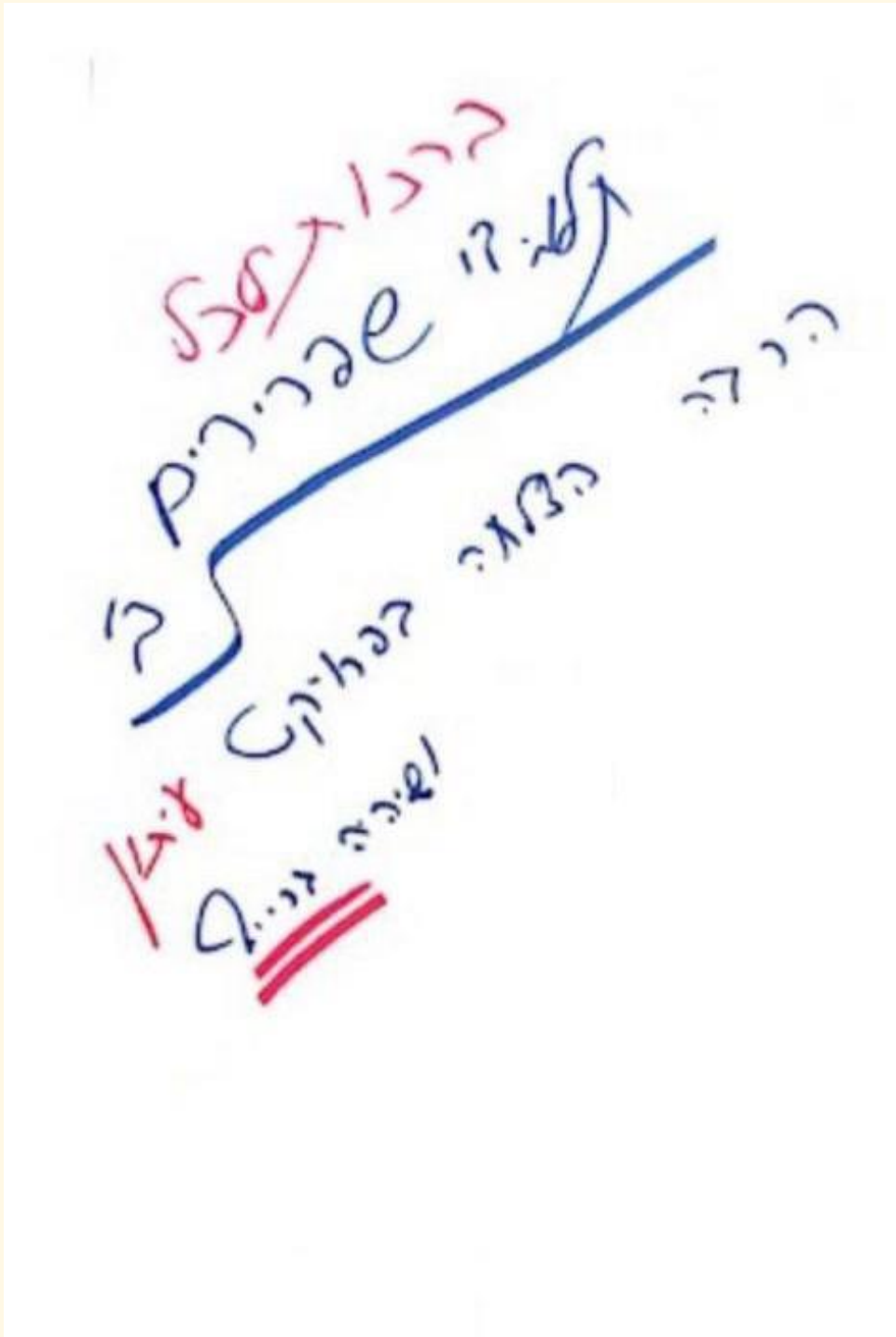
1. ישיבת הנהלה התקיימה בתאריך 10/2/2022.
2. המשך גביית דמי חבר לשנים 2020+2021.
3. הרצאה של אינסה גולדברג שהתקיימה ב-28/2/2022 בנושא "מנהיגות ברוסית".
4. החל מחודש זה יתייקמו **מפגשים בזום לסיעור מוחות** וניתוח כתבי יד בהשתתפות חברי האגודה, חדשים יחסית וותיקים קצת יותר.
5. **בתאריך 2.3.22 התקיים מפגש לסיעור מוחות וניתוח כתבי יד מיוחדים** וקצת חידתיים. ביחד "פיצחנו" את חידתם בדיון מרתק ומלמד. והבנוס - מפגש חברתי מלבב, שכה חסר לנו בשנתיים האחרונות.

כתבי יד של דמויות מפורסמות שנולדו בחודש פברואר

חידות מקצועיות

והפעם סטנדאפיסט

מה צריך בשביל להיות סטנדאפיסט?

1. חוש הומור. השאלה היא מהן התכונות הפסיכולוגיות המנביעות חוש הומור באדם, ומהן התכונות הפסיכולוגיות אשר מעכבות אצל אחרים חוש הומור?
2. צריך להציג סוגים שונים של אנשים עם הומור. שכן, יש הבדל בין אלי יצפאן לבין אפרים קישון.
3. אין ספק שסטנדאפיסטים וסטנדאפיסטיות מתאפיינים באישיות. השאלה האם ניתן לאפיין תכונות בסיסיות הכרחיות? התשובה היא חיובית כדלהלן:
 - א. חוש הומור.
 - ב. אקסיביזיוניזם – דחף להופיע מול קהל.
 - ג. יכולת תקשורתית גבוהה, יכולת וורבלית עשירה.
 - ד. זיכרון גבוה.
 - ה. חשיבה אסוציאטיבית גבוהה.
 - ו. סקרנות והתמצאות בריאליה של היומיום.
 - ז. נטייה לביזוי עצמי ונטייה לביזוי הזולת, בלי קורטוב של רוע.
4. לפנינו כתב יד של סטנדאפיסט אשר מתאפיין מבחינה גרפולוגית בקטבים מנוגדים, בין כתב יד אימפולסיבי שלוח-רסן, לבין אותיות ברורות במבנה הצורני ובנלווה לכך שסע ברווח בין האותיות. כמו כן, האותיות נכתבות בצורה מתוחה ובקווים נוקשים.
 5. הפרשנות אודות אישיותו הינה כדלהלן:
 - א. נמרצות אנרגטית.
 - ב. מוחצנות חברתית.
 - ג. דחף לאקסיביזיוניזם.
 - ד. הצד הצורני מלמד על שליטה עצמית, כלומר שליטה על האימפולסים כדי לשמר קפסולה של זיכרון גבוה אודות אסוציאציות ורעיונות.
 - ה. צורת הקו הישרה והנוקשה עד כדי מתוחה, מלמד על דוקרנות ביקורתית של ציניקן (ביזוי הזולת וביזוי עצמי במסגרת ההומור).
 - ו. השסע בין האותיות מלמד על דיסוציאציה.
 - ז. ולסיום, ניתן לומר שמאחורי החיך שלוח-הרסן של הטיפוס האימפולסיבי, הוא מתאפיין כבעל חיים אישיים סכיזואידים (אותיות מתקטנות ולא סדירות), כלומר הליצן העצוב.
 6. אתם מנחשים מי זה: אדיר מילר, אלי יצפאן, יעקב כהן, שלום אסייג, שחר חסון, קובי מימון או מישהו אחר?

מבט לאחור ההיסטוריה של הגרפולוגיה

כששאלו את הפילוסוף הגרמני פרידריך הגל "מה זאת פילוסופיה?" הוא ענה: הפילוסופיה היא תולדות הפילוסופיה. בהשאלה מדבריו של הגל, ניתן לומר שגרפולוגיה זה תולדות הגרפולוגיה, תולדות הרעיונות כפי שהוצגו על ידי גרפולוגים מובילים במהלך שנים ודורות. בכל עלון נציג הוגה דעות בתחום הגרפולוגיה כדי להחיות את ההיסטוריה שהיא נדבך למה שאנו יודעים כיום.

הפעם אנו מציגים את הגרפולוג ד"ר ברנהארד ויטליש (Bernhard Wittlich)
מאת דפנה ילון

ברנהארד ויטליש (Bernhard Wittlich)

Dr. Bernhard Wittlich

Handwritten notes in Hebrew, including:

- ד. ה. ז. מ. כ. ר. ו. י. ט. ל. פ. א. ש. ע. ה. נ. ח. מ. ד. ב. ג. ה. ו. ז. ח. ט. י. כ. ל. מ. נ. ס. ע. פ. צ. ק. ר. ש. ת. י. ח. ג. ה. ו. ז. ח. ט. י. כ. ל. מ. נ. ס. ע. פ. צ. ק. ר. ש. ת.
- הערה: ה. ז. מ. כ. ר. ו. י. ט. ל. פ. א. ש. ע. ה. נ. ח. מ. ד. ב. ג. ה. ו. ז. ח. ט. י. כ. ל. מ. נ. ס. ע. פ. צ. ק. ר. ש. ת.

Leistungskraft (13) / geist. Beweglichkeit / Selbstbeherrschung / Urteilskraft / Selbstgefühl / Ausdauer / Konzentration / Zielstrebigkeit / Initiative / Kontakt / Ausdrucksstärke / Gelächter / Trübheit

Handwritten calculations and notes:

- 20 - 7 = 13
- 15 - 3 = 12
- 15 - 7 = 8
- 11 + 4 = 15
- 7 + 1 = 8

ד"ר ברנהארד ויטליש (1902-1975), יליד אסטוניה, למד מתמטיקה ומדעי הטבע ועשה דוקטורט בחינוך והשכלתו המתמטית ניכרת בעבודתו. מגיל הנעורים למד גרפולוגיה והחל ללמדה באסטוניה ובארצות הסמוכות לה, ואף ייסד בהן אגודות גרפולוגים. בשנת 1927 עבר לגור בגרמניה ועבר את בחינות "האגודה לגרפולוגיה מדעית" בברלין. הוא עבד שנים רבות כאיש חינוך בפנימיה והמציא את רעיון דיאגרמת האישיות שלו לצורך מעקב אחר שינויים בהיבטי חייהם השונים של התלמידים בה ולהשוואה ביניהם. במלחמת העולם השנייה גויס כגרפולוג שעסק במיון מועמדים לקצונה. עם תום המלחמה יסד אגודה למחקר גרפולוגי שמנתה כ-700 חברים. בין 1960-1971 לימד גרפולוגיה בחוג לפסיכולוגיה באוניברסיטת קיל והנחה עבודות דוקטורט רבות. כמו כן עסק בגרפולוגיה משפטית. בזקנתו פעל להקמת הארגון האירופאי EGS הפעיל עד היום.

קלאגס, שתורתו שלטה בגרפולוגיה הגרמנית בתקופתו, השפיע על חשיבתו במונחי כפיתה ושחרור, אולם הוא התרחק מרעיון "רמת הצורה" שבבסיסה והושפע מגישתו של פופאל ומתורת שלוש תמונות הכתב של הייס.

מטרת עבודתו הייתה הפקת שיטה כמותית אובייקטיבית, מהימנה ותקפה, בניגוד לשיטות העבודה האיכותניות הרבות שצצו בתקופתו בגרמניה. הוא פיתח את שיטתו במשך שלושים שנה עד למותו בגיל 73, ובמהלך פרסם שבעה ספרים שהכילו שיפורים, השמטות חלקים שלא עמדו במבחן הזמן והמחקר ותוספות של ממצאי מחקרים שהובילו להמשך פיתוחים תיאורטיים.

כדי ללמוד את השיטה באופן המקיף ביותר היה צורך לקרוא את כל ספריו ולמצות מתוכם את הגירסה העדכנית לכל חלק. רודי דנור ואני עשינו עבודת בילוש זאת, שהסתכמה במדריך לשיטה. אמנון דנור, בנו של רודי, פיתח תוכנת מחשב עבודה ("WDP – The Wittlich Data Processor"), שהייתה שימושית בשעתו בסביבת DOS. שמעון כהן פיתח תוכנה לסביבת חלונות. בתו של ויטליש, רנטה קימל (Renate Kümmel), היא גרפולוגית נודעת בגרמניה שהמשיכה לחקור ולהורות את שיטתו ואף נתנה לנו חומרים שלא הספיק לפרסם.

דרך העבודה – יצירת הפסיכוגרמה ופרשנותה

בניגוד לרוב שיטות העבודה בגרפולוגיה, שיטת ויטליש מכמתת את איכויות הכתב לציונים מספריים. היא מתייחסת ל-12 תחומי אישיות (עירנות מנטלית, יוזמנות, חברתיות, הבעתיות, רגשיות, מכוונות מטרה, ריכוז, התמדה, דימוי עצמי, שיפוט, בקרה עצמית ופוטנציאל התפתחות), כאשר כל תחום מורכב למעשה משלוש תכונות המבוססות בנפרד על איכויות של תמונת התנועה, המרחב או הצורה (ראו את הפסיכוגרמה בדוגמת כתב ידו של ויטליש, אותו כתב בגרמנית בשיטת הקצרנות).

לצורך אמינות השיטה ויטליש הגדיר במפורט והדגים 34 זוגות של תופעות גרפיות שעל המבחן לתת להם ציונים בעזרת שיטת קידוד גרפי ייחודית: 3 דרגות של שחרור (לדוגמה: כתב ענק, גדול מאוד, גדול), גודל בינוני, 3 דרגות של מתח (קטן, קטן מאוד, זעיר). כמו כן יש ציונים להשתנות הדינמית של התופעות (גודל משתנה על פי חוקיות, 3 דרגות של גודל משתנה ללא חוקיות, לרוב גדול ולפעמים קטן, לרוב קטן ולפעמים גדול). כך קיימות 13 אפשרויות צינור מוגדרות לכל פריט, ולכל אחד מהמרכיבים בסינדרום נתון מראש גם ערך של שונה נחיצות או חשיבות לקיומו. בזכות הייצוג הגרפי של רשימת הציונים ניתן לראות מיידית כבר בשלב זה את מידת היציבות/חוסר היציבות של האישיות על פי מיעוט/ריבוי התופעות התנודתיות.

על פי התיאוריה הגרפולוגית וניסיון עבודה של 20 שנה, ויטליש פיתח לכל תחום אישיות סינדרום אידיאלי של 34 האיפיונים הגרפיים. שנים עשר סינדרומים אלה נתונים בטבלה שלתוכה הגרפולוג מזין את נתוני הכתב (הסינדרום המצוי) על פי שיקול דעתו המקצועי.

עתה יש צורך להשוות בין 408 (12X34) פריטי הפרופיל הצפוי למצוי, והחלק המתמטי של השיטה מניב ערכים מספריים למידת ההתאמה (ציון חיובי) או חוסר ההתאמה (ציון שלילי) בכל זוג. הסכום הסופי לכל סינדרום הוא הציון שניתן לכל תחום אישיות, ושלושה תתי-הציונים שמרכיבים אותו (אחד לכל תמונת כתב) הם הציונים לתכונות המרכיבות כל תחום. שלב ההשוואה של חלק חישובי זה נמשך כעשרים דקות בחישוב ידני, אך יכול להיעשות באופן מיידי כשהנתונים מוזנים ישירות לתוכנת המחשב הייעודית.

הציונים הסופיים שהתקבלו עבור תחומי האישיות מוכנסים לדיאגרמה נתונה של 12 צירים, הבנויה לפי עקרונות סימבוליקת המרחב. ככל שהציונים חיוביים וגבוהים הם מסומנים (ידנית או ע"י התוכנה) בקרבת היקף העיגול, וככל שהם שליליים (כלומר הכתב מראה פחות את התחום) הסימון קרוב למרכז. צורת הכוכב המתקבלת היא הפסיכוגרמה, תיאור גרפי של האישיות. לכל אדם צורה ייחודית משלו והיא מבליטה מיידית את "גודל" האישיות (מרשימה או דלה) ואת יחסי הגומלין השונים בין תחומי האישיות, החוזקות והחולשות. בכך שונה שיטה זו מכל הטיפולוגיות.

הדיאגרמה בנויה כך שתאפשר השוואה בין התחומים שעל קצותיו של אותו קוטר במעגל, שאמורים לאזן זה את זה: מול כל תחום משוחרר (במחצית הימנית שלה) עומד תחום כופת (במחצית השמאלית) שיכול לחזק או להחליש את משמעותו. למשל, מול היוזמה עומדת ההתמדה. כשאין מספיק התמדה, היוזמות הופכת לפעלתנות-יתר. מנגד, ההתמדה חייבת להיות מאוזנת במספיק יוזמות, שאם לא כן היא תהפוך לקיבעון. בדרך זו יש לנתח ששה זוגות של ארבע פרשנויות אפשריות לכל תחום התלויות זו בזו ולראות האם הפרשנות לתחומים ולתכונות השונים היא חיובית או שלילית ומה עוצמתם הכמותית.

השיטה מגיעה כך לאיזון בין ניתוח אנליטי של הכתב והאישיות לבין תפיסה הוליסטית שלהם שמתגלמת בהתייחסות לתמונות הכתב ובפסיכוגרמה. בכך היא שונה משיטות גרפומטריות אחרות שמתבססות על סימנים מזידיים בכתב ותופסות באופן סטטי רק חלקים מבודדים מהאישיות, ולכן מחמיצות את הגשטאלט. כיוון שתחומי האישיות פרושים בפסיכוגרמה על פי ארבעת כיווני סימבוליקת המרחב, מראה הכוכב שמתקבל הוא שווה ערך למסקנות הסופיות של דו"ח גרפולוגי: האם האישיות מאוזנת או מופרעת, מהם תחומי החוזקות והחולשות, האם הכותב יותר משוחרר/מוחצן (דגש על צד ימין) או מתוח/מופנם (דגש על שמאל), האם הוא עסוק יותר בתחומי הרוח (דגש על המחצית העליונה) או המעש (המחצית התחתונה).

יתרון חשוב של שיטה זו הוא שהיא שיטה פתוחה, וניתן להוסיף לה סינדרומים תיאורטיים לפי עניין החוקר (זאת בניגוד לטיפולוגיות ולתורת הפוטנציות של אודס, שבהן כל סינדרום לטיפוס/פוטנציה תלוי באחרים ומוגבר על חשבונם, ואין מקום לטיפוסים/פוטנציות נוספים).

נוירוטיות

ויטליש פיתח ארבעה סינדרומים צפויים נוספים עבור "מבנים נוירוטיים" (בהתאם להגדרות הפסיכיאטריות המקובלות ב-1968) – דפרסיה, כפייתיות, היסטריה וסכיזואידיות. מחקרו נערך בשיתוף פעולה עם נוירולוגים ופסיכיאטרים מבית החולים הפסיכיאטרי של אוניברסיטת קיל והתבסס על 200 כתבי יד ותיקיהם של פציננטים מאובחנים. ציון גבוה עבור המבנים הנוירוטיים (בהשוואת הסימנים המצויים עם הצפויים בסינדרום) אינו מצביע על קיום נוירוזה אלא על סיכון פוטנציאלי להתפרצותה בתנאי עקה (סטרס). רק ציונים גבוהים וחריגים בסקלה אחת יחד עם הפרעות משמעותיות באחת מתמונות הכתב לפחות הם אות לנוירוטיות פוטנציאלית ולתכונות אישיות בעייתיות. לעומת זאת, כאשר תמונות הכתב אינן

מופרעות, ואפילו אם הציונים לכל ארבעה המבנים הנורוטיים גבוהים - נוצר איזון, והתכונות שויטליש מונה במקרים אלה הן הפן החיובי של המבנים הללו.

קונפליקטים לא פתורים באישיות

בספרו על הקונפליקטים בכתב היד הראה המחבר שניתן להשוות שמונה צירופים מסויימים של איפיונים גרפיים בכתב שקיומם הבו-זמני בו מצביע על קונפליקט רציני ולא פתור באישיות. כך הגדיר שמונה קונפליקטים בסיסים. למשל, הגדלות בראשית המילה ובסופה (שחרור) הן הטרוגניות עם לחץ חלש – ומצביעות על ניגוד מאוזן למדי באישיות. רק במקרים שבהם ניגוד זה גורם להפרעה בתמונות הכתב הרלוונטיות הוא מבטא קונפליקט לא-פתור שמוביל לערער האישיות.

ארבעת טיפוסים השקרנים

ויטליש מוכר במיוחד תודות להתייחסותו הייחודית לנושא אבחון היושר בכתב. לתפיסתו, יושר הוא שילוב של מספר תכונות, ואלה תלויות במערך האישיותי הכללי ובנסיבות שמחוץ לאישיות. לכן לא ייתכנו סימני כתב חד-משמעיים לשקר ולחוסר יושר. בשיטתו נבדקים רק המניעים האפשריים שיגרמו לאדם לשקר ולא עובדת קיומם של שקרים.

יש אנשים שמשקרים בשל היותם נתונים למתח עז מדי, מתוך מעצורים או חוסר בטחון. אחרים משקרים דווקא מתוך שחרור-יתר והתרופפות הבקרות. יש המשקרים מתוך דחף אקטיבי לשקר, בעוד אחרים חסרים את הדחף הנגדי – למנוע אמירת שקר. שני הצירים הללו (מתח/שחרור-יתר מול אקטיביות/פסיביות) בונים ארבעה טיפוסים, שלכל אחד מהם מוטיבציה שונה לגמרי לשקר.

בהתאם לגישה זו יצר ויטליש ארבעה סינדרומים תיאורטיים המאפיינים ארבעה טיפוסים שקרנים. רק שלוש תופעות גרפיות נמצאו כמשותפות לכל הטיפוסים ולכן הן מאפיינות את כל סוגי השקר: היפוכי כיוון, החלפת אותיות וכתב איטי שיש בו נקודות מנוחה והלחמות. הקבוצה שבה מתקיימים מירב הסימנים המחשידים היא בעלת המניע הדומיננטי לאי אמירת אמת בנסיבות בעייתיות.

טיפוס שקר מתקיים רק בתנאי שקיימת הופעה מסיבית של רכיבים רבים מתוך הסינדרום שלו, וכאשר הכתב בעל גשטאלט בעייתי (אווירת כתב עצורה מאוד או משוחררת מאוד), כפי שמראה פסיכוגרמה לא מאוזנת, א-סימטרית מאוד. לכן מוצע שלא להשתמש בסינדרומים ובדרך החשיבה על מניעי חוסר היושר לצורך תיוג אלא רק לצורך הערכת מוקדים פנימיים של עקה וקשיים פוטנציאליים בהתמודדות מול המציאות ובקשר עם אנשים.

סיכום

ויטליש ותלמידיו בדקו את תקפות שיטתו באלפי מקרים בתחום החינוכי בהערכת תלמידיו, בתחום העבודה מול הערכות ממונים ובתחום הפסיכיאטרי מול חוות דעת קליניות. השיטה מתאימה במיוחד לצרכי מחקר גרפולוגי בהיותה השיטה היחידה עד כה שמאפשרת כימות גם של איכויות הכתב הבלתי מדידות והתמונות ההוליסטיות שלו. בתחום התעסוקתי השיטה משרתת אפשרות של מיון מהיר בין כתבים רבים וכן השוואה פשוטה ואמינה בין מועמדים סופיים לאותו התפקיד באמצעות השוואת הפסיכוגרמות שלהם. הפסיכוגרמה יכולה לשמש כ"חוות דעת שנייה" אובייקטיבית כדי לחזק ולאשש את החלטות הגרפולוג בהתחלת דרכו או במקרים קשים או מעוררי אמוציות עבור כל מאבחן. אפשר להציגה עם הסבר לנועזים ביעוץ אישי, אך אין טעם לתת אותה כפי שהיא למעסיקים מהתחום התעסוקתי שאינם יכולים להבינה. יתרון נוסף של השיטה הוא האפשרות לנתח באמצעותה כתבי יד בשיטות כתיבה לא מוכרות. הנסיון מראה דמיון רב

בפסיכוגרמות שנעשו על כתב יד עברי ולועזי (כמו קירילי, סיני ויפני) בתנאי שיש לכותב בשלות כתיבה שתי מערכות הכתב ולגרפולוג יש דוגמת תקן של שתיהן.

ביבליוגרפיה

ספריו ומאמריו המקוריים של ויטליש ומאמריהם של ממשיכיו נכתבו בגרמנית, וכאמור – כוללים כל אחד רק חלק מהשיטה. הספרות הקיימת באנגלית מסתמכת אף היא רק על חלקיות לא מעודכנת זאת. בספר של רודי ושלי ריכזנו את כל הידוע על מצבה העדכני של השיטה, כולל חלקים מעזבונו שלא הספיק לפרסם בזקנתו.

Jacobs, Eva R. (1970). *The graphological character diagram by Dr. Bernhard Wittlich.*

Kümmell, Renate: [Bernhard Wittlich \(1902 - 1975\) - sein Beitrag zur Schriftpsychologie im Rückblick auf das vergangene Jahrhundert](#) – GraphoNews 03_10.

Semler-Delmar, Elizabeth, J. (1981). *Dr. B. Wittlich's character diagram simplified.*

Yalon, Dafna & Danor, Rudi. (1992, 1999 - 2nd Rev. ed.). *Towards scientific graphology – The qualitative and quantitative interpretation of handwriting by the Wittlich method.* London: Freund Publishing House.

מתודות גרפולוגיות

**הפעם אנו מציגים את משנתו של ד"ר אריה נפתלי – חלק א'
מאת ד"ר יגאל ורדי**

רקע ביוגרפי

ד"ר אריה נפתלי (רגולסקי) (2 בינואר 1912 - 20 בינואר 1990) נולד בקניגסברג שבפרוסיה המזרחית. הוא עלה לארץ ישראל בשנת 1936 ושירת במשטרת המנדט כמומחה לכתב יד. במקביל פעל מטעם ההגנה. בשנת 1948, עם קום המדינה, מונה אריה נפתלי לעמוד בראש המעבדות לזיהוי פלילי במשטרת ישראל- הכוללות בדיקות מסמכים, בדיקות דם, בדיקות טביעות אצבע ועוד. בשנת 1955 יצא נפתלי לשליחות מטעם משרד הביטחון לגרמניה, שם השלים את לימודי הרפואה אותם החל לפני עליית הנאצים לשלטון. עבודת הדוקטורט שלו עסקה בשינויים בכתב יד במהלך טיפול פסיכותראפי. בשנת 1959 סיים את שליחותו ונתמנה למרצה בחוג לקרימינולוגיה באוניברסיטה העיברית בירושלים. בשנת 1978 ייסד את האגודה לגרפולוגיה מדעית בישראל ופעל לקידום מעמדה המדעי של הגרפולוגיה על ענפיה השונים, בישראל ובעולם. ספרו **גרפולוגיה ורפואה - כתב היד, הגוף והנפש** פורסם בשנת 1991 בהוצאת ש. פרידמן, כשנה לאחר מותו. נפתלי היה תלמידו של הגרפולוג (פסיכיאטר ונוירולוג) רודולף פופאל.

השיטה הגרפולוגית של ד"ר נפתלי

הסופר והמשורר הארגנטינאי חורחה לואיס בורחס טען שכל עוד שיר המודפס בספר מצוי שספרייה כאבן שאין לה הופכין, השיר לא קיים. מן ההכרח שהקורא יטול בידיו את ספר השירים ויקרא מחדש את השיר. קריאת השיר משמע החיאת השיר ולידתו מחדש.

כך גם לגבי יצירתו האינטלקטואלית של ד"ר אריה נפתלי. משנתו מוצגת בספרו, אך מעטים מכירים אותה. מצאתי לנכון להציג בפני הקורא באופן תמציתי חלק ממשנתו והרלוונטיות לאבחון הגרפולוגי. לטענתי התיאוריה של נפתלי היא חדשנית וחשובה ביחס לתיאוריות אחרות, שהוצגו במהלך עשרות שונים על ידי הוגים אחרים בחו"ל.

כל משנה גרפולוגית אמורה להתמודד מול בעיה מקצועית. ד"ר נפתלי איננו מציג את הבעיה הסמויה העומדת מאחורי משנתו. את זאת אני מנסח באופן הבא. כשאנו מבצעים אבחון גרפולוגי, אנו נדרשים להבין את יחסי הגומלין בין תפקודי הנפש השונים, כלומר את יחסי הגומלין של הפסיכוגרמה (שנולדה בעקבות פרשנות הגרפורמה, פרשנות סימני כתב היד). היחסים בין התפקודים השונים של הנפש: המזג, הרגשות, היצרים, החשיבה, יחסי האנוש, הערכים וכו', הם היוצרים את הזהות הדינמית של אישיות האדם.

במאמר זה אציג את יחסי הגומלין בין שני תפקודים נפשיים בלבד, כפי שמציג זאת נפתלי: האנרגיה הביו-נפשית של האדם המתאפיינת בוויטליות, לעומת הבערה הרגשית. הבה נתאר ונסביר.

ד"ר נפתלי הציג שיטה אבחונית בגרפולוגיה המבוססת על חשיבה רפואית, כלומר התשתית הנוירולוגית וההרמונית העומדת מאחורי נפש האדם וכתובתו.

נפתלי מציג נוסחה הסתגלותית של האדם המורכבת מארבעה פרמטרים כדלהלן:

אנרגיה X כשרונות X חינוך רגישות

במאמר תמציתי זה אציג את יחסי הגומלין בין שני מרכיבים בלבד: אנרגיה ורגישות.

אנרגיה רגישות

נפתלי מסביר:

אנרגיה: האנרגיה היא המרכיב הכמותי-בסיסי אודות הפעילות ההורמונלית הגוף המתאפיינת בוויטליות של האדם.

רגישות: הרגישות הינה מרכיב איכותי, והיא קשורה למערכת העצבים והיא קובעת את מידת "השרפה" של האנרגיה בגוף.

היחס בין המרכיבים "אנרגיה" ו"רגישות" קובע את המזג האישי, כפי שזה מוצג בטיפולוגיה שמצא פבלוב. הטיפולוגיה שלו דומה ואף זהה לטיפולוגית המזג האישיותית של הרופא היווני היפוקרטס. הבה ונתאר ראשית את הטיפולוגיה של פבלוב, לאחר מכן את היישום של נפתלי.

א. פבלוב חקר טיפוסים כלבים וטיפוסי אנשים ויצר תורת טיפוסים משלו. פבלוב שם לב שהכלבים השונים לא לומדים באותה מהירות, לא כולם עוקרים את הרגליהם או לסירוגין לא כולם משתקמים באותה מידה, ולא כולם מתמוטטים באותה מהירות, במסגרת ניסויים שהעמיד במבחן את מערכת העצבים שלהם.

פבלוב אפיין את מערכת העצבים בחלוקה דיכוטומית של עוררות מול עכבה. יחסי הגומלין בין העוררות והעכבה יוצרים ארבעה טיפוסים עיקריים של כלבים, אשר דומים ואף זהים לארבעה טיפוסים האישיים שהציג היפוקרטס (הסנגוויני-האופטימי; המלנכולי-הדיכאוני; הכולרי-העצבני; הפלגמטי-האדיש):

1. כלבים שמנגנון העוררות שלהם חזק והכוחות המעכבים חזקים – דומים לטיפוס הסנגוויני-האופטימי.
2. כלבים שמנגנון העוררות שלהם חלש והכוחות המעכבים חלשים – דומים לטיפוס המלנכולי-הדיכאוני.
3. כלבים שמנגנון העוררות שלהם חזק והכוחות המעכבים חלשים – דומים לטיפוס הכולרי-העצבני.
4. כלבים שמנגנון העוררות שלהם חלש והכוחות המעכבים חזקים – דומים לטיפוס הפלגמטי-האדיש.

ד"ר אריה נפתלי מציג בספרו את הטיפולוגי של פבלוב, את ארבעת הטיפוסים הללו. ניתן לתת דרוג כמותי לאנרגיה בין 1 ל-10 ובמקביל לתת דרוג כמותי לרגישות. הבה נדגים את ארבעת הטיפוסים:

1. הטיפוס הפלגמטי-אדיש: אדם המתאפיין ב-8 דרגות אנרגיה ו-3 דרגות רגישות (8/3), מתאפיין בוויטליות גבוהה עם שרפה נמוכה.
2. הטיפוס הסנגוויני-אופטימי: אדם המתאפיין ב-8 דרגות אנרגיה ו-8 דרגות רגישות (8/8), מתאפיין בוויטליות גבוהה, אך במקביל גם בבערה רגשית גבוהה. הוא גם שורף את המשאבים, אך במקביל, מתמלא באנרגיה מחודשת באופן מחזורי.
3. הטיפוס הכולרי-עצבני: אדם המתאפיין באנרגיה נמוכה דרגה 3, עם בערה גבוהה דרגה 8 (3/8). איש זה מוצף בבערה רגשית ללא עתודות אנרגטיות ולכן הוא משתלהב, אך עד מהרה נופל להתקף היסטרי או עצבי.
4. הטיפוס המלנכולי-דכאוני: אדם המתאפיין באנרגיה נמוכה דרגה 3, עם בערה נמוכה דרגה 3 (3/3). איש זה מתאפיין בוויטליות נמוכה עם טון רגשי דפרסיבי כלומר של מצב רוח ירוד עם פיחות בדימוי העצמי.

משנתו של ד"ר אריה נפתלי אשר הוצגה לעיל באשר ליחס הביו-פסיכו-דינמי בין הויטליות-אנרגיה לבין הבערה הרגשית, מתכתבת באופן ישיר ועקיף כאחד עם המשנה של רנה לה-סן. לה-סן בנה טיפולוגיה על פי שלושה רכיבים נפשיים: פעילות (או חוסר פעילות); רגשנות (או חוסר רגשנות); אופני תגובה ראשונית או שניונית. שני המרכיבים הראשונים: פעילות ורגשנות, מקבילים למרכיבים שהציג נפתלי, והוא לא מזכיר אותם במשנתו.

ההיבט הגרפולוגי:

ניתן להציג באופן מינימליסטי את הקורלציה בין ויטליות לרגישות, ובין התנועה למבנה של האזור האמצעי בכתב היד. איכות הקו (לחץ החדירה על הנייר, לחץ הפורקן, מהירות כתיבה). כל אלו מייצגים את הויטליות והאנרגטיות הבסיסית של האדם. לעומת זאת, הרגישות באה לידי ביטוי בעיקר באזור האמצעי של כתב היד (גדול-רגשני ורגשני, קטן-מבוקר ומאופק) ובמקביל במבנה הגיאומטרי של האות (אליפסה, מעגל, משולש, מרובע וכו').

הערה:

משנתו של ד"ר אריה נפתלי הרבה יותר רחבה, ארוכה ומרתקת. במאמר זה התמקדתי רק בהיבט של היחסים האישיותיים בין ויטליות לרגש. את חלק ב' של משנתו, אציג באחד מן העלונים הבאים.

הערות שוליים / טובה מלמד גרשוני

לפעמים אני מקנאה בשפות שהשכילו להוסיף את ה – T BAR לאותיותיהם...
האם יש לנו תחליף ?

לדוגמא:

אגב, לא רק באות T אני מקנאה...

ל"עם הספר" יש 3 אותיות שעולות לאיזור העליון (ט', צ' ו - ל') ועוד 2 אותיות, בנות חורגות ונדירות, שבאות בסוף המילים - ו, ו - י' ומה בקשר לאיזור התחתון, איזור החומר, הארציות, החיים? המצב פה אפילו יותר מדאיג: רק האות ק' יורדת לאיזור התחתון, עם סיוע נדיר מאותיות סוף המילה - ד' ו- ו' מסתבר שאני מקנאה גם בעיצוב הלולאתי של האותיות הללו באנגלית. לולאות שמנמנות, עם נפח ונוכחות. וזאת לאור הקו השלדי, הישר, היבש והפשוט

ואני מתלבטת:

- האם הכתב משקף את אופי האומה? לא הגיע הזמן לעדכן את "אלפונגי"?
- איך אנחנו מפצים על ההשפעה הגורלית שיש לעברית, כשפה קדומה, שבכלל התחילה ככתב יתדות? רמז - האות ע'...
- דווקא פשטות האות הבסיסית מזמינה ביטוי אישי לכל אות וואות - וזה הרווח שלנו, הגרפולוגים. סופסוף יש "בשר" במה להיאחז...
- מסתבר שלחיים יש כוח רב ועם הספר, עם ה היי טק וסלסולי השירים שלנו יודע להתאים את האותיות לחיים במאה ה-21 הן כגביהה תחילית (א', ו', ע ועוד) והן באזור התחתון, שם איפשרנו לעצמו ביטוי אישי ב-פ' הנפוחה (שמרחיבה את האזור המרכזי, הרגשי) ובאות ע' הנפלאה, אות שמספחת לה בחיוניות רבה את אזור החומר והדחפים...

שאלון/ראיון עם גרפולוג-חבר אגודה באמצעות ד"ר הנרי שוורץ

בכל חודש נפרסם ראיון עם חבר אגודה והפעם – דבורה הראל

מה משך אותך לכיוון הגרפולוגיה?

האמת היא שאיני זוכרת, משום שהתחלתי להתעניין בה בגיל 14 לערך! אני משערת שבזמנו רציתי ללמוד על אנשים בדרך פחות מקובלת, קרי: לקרוא בין השורות. לימים, בבגרותי, הבנתי שהמשיכה לקרוא בין השורות נבעה בגדילה בבית ששפת SUBTEXT בו היתה מפותחת יותר ממה שנאמר. אבי היה ניצול שואה שלא דיבר עליה ועל משפחתו כלל, ועסק בגרפיקה ואהב מאוד קליגרפיה(!).

מה היית מייעצת לגרפולוג "צעיר"/מתחיל?

- ללמוד פסיכולוגיה, לפחות לתואר ראשון.
- לעבור טיפול פסיכולוגי כדי לפתח את המודעות העצמית, כדי להמעיט עד כמה שניתן, את ההשלכות שאנו עושים על הכותבים.
- להימנע משיפוטיות ולחפש סיבות רגשיות לקשיים בהם ניתקל כותב בחייו.

מי היו המורים שהשפיעו עליך ביותר ולמה?

חנה קורן, הייתי תלמידתה הראשונה ומתמחה שלה במקביל. ישראל אודם במידה רבה מאוד, הודות לספריו. היינו משוחחים לעיתים אך למרות גאונותו, לא הסכמתי עם עמדתו השיפוטית הסוציולוגית.

באיזה תחום גרפולוגי את עוסקת או מתעניינת ומדוע? (גרפולוגיה אישית/תעסוקתית/משפטית או אחרת)
אני משתמשת בכל הכלים העומדים לרשותי: סימנים גראפיים כמו גם הטיפולוגיות השונות ועוסקת כיום יותר בגרפולוגיה משפטית ועיסוקית.

האם לדעתך רצוי לעבוד עם חבר גרפולוג לשם ה-back-up?

כן, זה בהחלט מרענן לעבוד עם עוד קולגה, בפרט במקרים שבהם מתלבטים.

באיזו שיטה את מרבה להשתמש ולמה?

(גרפולוגיה "טהורה"/טיפולוגיה: פרויד, יונג אודם, אחר/אניגרם)

אני נעזרת בכל השיטות על פי כתב היד. יש כתבים ה"מתמסרים" יותר לשיטת אודם ואחרים לגרפולוגיה הפלנטארית או היונגיאנית. כיום, האמת היא שאני עובדת יותר בע"פ, כלומר לאחר כ-40 שנות עיסוק בתחום, הידע כבר מוטבע בי והוא נובע ממני תוך כדי הסתכלות וכתובת חוות הדעת.

האם הינך חושבת שיש עתיד לגרפולוגיה בעידן המחשב ולמה?

אינני יודעת. למרות שאני חושבת שיש ערך ללימוד הכתיבה ביד יותר מאשר התוכן הכתוב ונדרש פיתוח המרכזים המוחיים הקשורים לכתיבה לצריכם נוספים כגון: ציור וכישורי שפה.

האם יש חשיבות שבוגר "צעיר" ייעזר ביועץ בעל ניסיון, או לחלופין לתקופה של fellowship?

בוודאי! מדובר בדיני נפשות, ועל כן המחויבות לדיוק ולעבודה אמינה גבוהה. אין ספק שגרפולוג "צעיר" זקוק לגיבוי, חיזוק והעשרת הידע שלו באמצעות גרפולוג חונך.

האם יש חשיבות לעשות סטאז' עם המורה שהדריך אותך בתקופת הלימודים, או שעדיף מורה אחר?

במהלך שנות ההוראה שלי, הייתי מפנה תלמידים למורים אחרים שהכרתי וסמכתי עליהם, על מנת שישמעו דעות וגישות שונות משלי. היו כאלה שהתמחו אצלי, גם כאלה שלמדו אצל מורים אחרים, וגם כאלה שביקשו להישאר ללמוד אצלי.

האם אפשר או עדיף להימנע מבדיקת כתב יד של חבר? האם היחס אליו עלול להשתנות בעקבות הממצאים?

ניתוח כתב ידו של אדם קרוב נגוע בסובייקטיביות ו"בעיוורון" מסוים לחולשותיו, או אפילו למצוקותיו. איני נוהגת לנתח כתבי יד של מכרים והאמת ניתנת להיאמר, שבגילי המופלג, אני סומכת על האינטואיציות והאבחנות שלי יותר מאשר על כתב ידו של מאן דהוא.

ספרי לנו על מקרה מעניין (בלי שמות כמובן).

עבדתי במהלך כמה שנים באנגליה. הכרתי גרפולוגית מתחילה שקיבלה כתב יד לניתוח כדי לבחון אם היא ו/או הגרפולוגיה היא כלי מתאים למיון עובדים. היא עבדה על כתב היד והגיעה אלי. לאחר שהקריאה את שכתבה, אמרתי לה שאכן הכותב מאוד אינטליגנטי ומוכשר, אך הוא סובל ממצוקות רגשיות המקשות מאוד על תיפקודו. הגרפולוגית הצעירה מאוד היססה אם לציין זאת בחוות דעתה, ואמרתי לה שאמנם אי שיתוף הלקוח הפוטנציאלי במידע הזה עלול לפגוע לא רק בלקוח אלא גם במועמד, שנראה לי שיתקשה מאוד לענות על המצופה ממנו ומצוקתו תיגבר. חוות הדעת הועברה עם ההערה לגבי מצבו הרגשי של הכותב. לאחר מספר ימים התקשר מנהל כ"א של אותה חברה, המום ומופתע, וסיפר לקולגה שלי שכתב היד ששלחו לה היה כתב יד של עובד מוכשר ששם קץ לחייו, והם לא שמו לב כלל למצוקתו....

הדוגמא הזו גם עונה על שאלה לגבי החשיבות להיעזר ביועץ בעל ניסיון.

הערות שוליים / ד"ר יגאל ורדי: בעלון מספר 2 הצגתי את המחלוקת בין חוה רצון, ישראל אודם וד"ר אריה נפתלי אודות מושג הדמות המנחה, האידיאה המנחה ה-Leitbild שטבע הגרפולוג לודוויג קלאגס. דפנה ילון מציגה בפנינו מאמר מעמיק ומקיף אודות מושג ה-Leitbild ופותרת את החידה, קרי את הפולמוס בין שלושת הפרשנויות השונות שהוצגו בנדון.

תודתי לאליהו בן טובים שהציג בפניי הערה חשובה ביותר, שהמוזיקאי הגרמני ריכרד ווגנר, הוא זה שהעלה בפעם הראשונה בתחום המוזיקה את מושג "הלייט מוטיב" ולטענת בן טובים, קלאגס העביר מושג זה לתחום הגרפולוגי כ-Leitbild. בן טובים הוסיף שהמושג לשניהם, לווגנר ולקלאגס, שהם היו אנטישמיים קיצוניים.

הרי לפניכם המאמר החשוב של דפנה ילון אודות מושג "התמונה המנחה".

התמונה המנחה (Leitbild)

מאת: דפנה ילון

לודוויג קלאגס (Ludwig Klages) הגה לראשונה את מושג הלייטבילד בשנת 1906. כדי להבין אותו יש להסביר תחילה את תפיסתו של קלאגס בדבר שני התהליכים השונים שעומדים בבסיסו של כל כתב יד. התהליך האחד הוא **ההבעה**. מושג "תנועות ההבעה" (Expressive movements), או – על פי התרגום בגרמנית – המחוות הגרפיות (graphic gestures) – מוכר לנו כבסיס הגרפולוגי של התנועות ה**ספונטניות**, הלא רצוניות והאותנטיות. ההבעה ניכרת בתנועות המאפיינת ומייחדת כל אדם. התנועות על כל מרכיביה וגווניה מבטאת באופן ישיר את נבכי הנפש. התהליך השני הוא ה**ייצוג/המראה**. זה תהליך חזותי מודע ורצוני שמתרחש כתוצאה מבחירת האדם להציג את עצמו באופן רצוי ומסוים שמושפע מסביבתו.

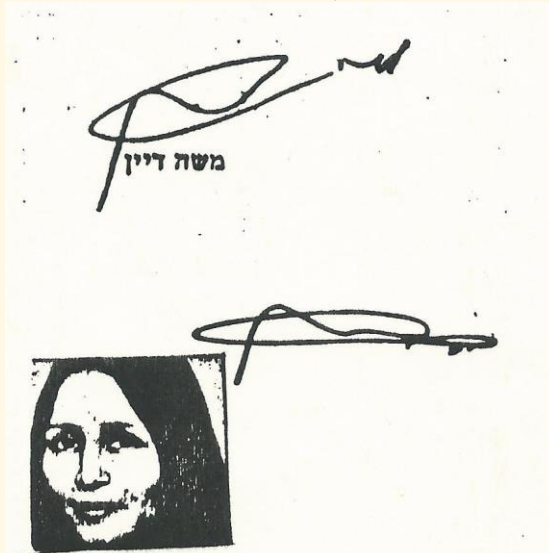
קלאגס תיאר תהליכים אלה הנצפים בהתנהגויות השונות של האדם, כמו ההליכה, הדיבור והכתיבה. לדוגמה, ההליכה היא יכולת בסיסית מולדת שנוצרת בפעוט באופן ספונטני, ובנוסף יכולות להתקיים בה השפעות "צורניות" כתוצאה מרצונו של האדם להראות תכונות מסוימות, כמו נערות שמסגלות לעצמן הליכה של דוגמנית מול נערים מאצ'ואים שמתהלכים כעבריינים כוחניים. כך הדבר גם בכתיבה. ה**ייצוג הרצוני ניכר בצורת הכתב ובמידה רבה גם באופן ארגונו**, כלומר בתופעות גרפיות שהכותב מודע להן ולכן יכול לשנותן על פי בחירתו.

הגורם המרכזי שמשפיע על מראה הכתב (הייצוג) הוא ה**לייטבילד**, "התמונה המנחה". זו צורת כתב היד הנשאף, המושפעת מדרישות החברה או מדרישות הפרט להוכיח את עצמו ואת ייחודו בדרך מסוימת המאפיינת את אישיותו כפי שהוא רוצה לראות ולהראות אותה. זהו ייצוג מנטאלי אישי שטמון במוח האדם ומתווה את התנהגויות הכתיבה הנדרשות כדי לממשו.

במקרים רבים ראשיתו של הלייטבילד בהתרשמות מכתב יד מעניין/מוזר/ייחודי של אדם אחר שהכותב היה רוצה לכתוב כמותו. במקרי קיצון, הלייטבילד יכול להשתלט על הכתב על חשבון כלל ההבעתיות ולגרום להופעת "כתב פרסונה". עם זאת, יש אפשרות לפתח לייטבילד מנטאלי שאינו ממומש או אינו יכול להתממש בפועל בגלל חוסר בשלות, חוסר כישרון או איסורי מערכת החינוך (זה הכתב שהיה רוצה שיהיה לו אך לא מצליח להפיקו). כך למשל ילד צעיר שהיה רוצה לכתוב כמו מבוגר מסוים או נערה שהמורים מעירים לה שעליה להימנע מעודף סלסולים.

כבר בציור הילדי בגיל הגן יש השפעה רבה לתמונות מנחות שליטות המופיעות באופן תרבותי שגור. לדוגמה צורת מודל ה"כוכב" שמתפתחת ספונטנית ברוב ציורי הצכ"ג

של גן חובה. זו הצורה העתידיה הנשאפת, והיא מופיעה ברוב המקרים בהמשך החיים, למרות שבמציאות איש לא ראה כוכב בעל צורה כזאת. הלייטבילד הראשון שמתממש בפועל בכתיבה הוא הכתב התקני שנרכש בכיתה א'. צורות האותיות והארגון (בשורות אופקיות ישרות ועם שוליים ומרווחים נאותים) מוכתבים בדגמים המנוקדים שהילד אמור להתוות עליהם את האותיות בחוברות הלימוד וכן במראה של דפי המחברת הריקים. החזרה הרבה על ציור האותיות בונה בהמשך דפוס כתיבה תקני, וככל שהחברה טוטליטרית ומערכת החינוך מחמירה הדפוס התקני נשמר. בהמשך, רבים מהילדים ובעיקר בנות מתבגרות מכניסים לכתב צורות זרות (כמו זווית כתיבה קהה בכתב צורני, האות ע' בדפוס או צורות ייחודיות אחרות תולדת תצפיתם על כתבי יד של אנשים שהשפיעו עליהם או שיש להם זיקה נפשית אותנטית אליהם. זו יכולה להיות תופעה "מדבקת" בין חברות. צורות אלה מתמידות בכתב רק כשאישיות המחקה מכילה קווי דמיון רלוונטיים לזו של המחוקה. קלאגס טען שהלייטבילד גורם להיווצרות "צורות תנועה" קבועות, והוא הופך למשאלה לעצב את העצמי לכיוון של האישיות הנשאפת (ראו איור).

חתימותיהם של משה דיין ובתו המועדפת יעל מציגות באופן בולט את הפער שבין ההבעה לייצוג. ברור לגמרי שהבת חקתה את חתימתו של אביה מבחינה צורנית, כלומר אימצה לייטבילד של אליפסה שבתוכה רשום שם המשפחה באותיות קשורות תוך הגדלת הראשונה והאחרונה והזנחת המרכז. זו הצהרה פורמליסטית, שקיבלה ביטוי גם באוטוביוגרפיה שכתבה "אבי, בתו". אולם האופי ההבעתי שונה מאוד ביניהם. חתימת האב אותנטית והבעתית. היא דינמית, ביצועיסטית-יורדת והשם עטוף בדייקנות בקונכייתו. קיומו על אי בודד, סגירותו, ניתוקו וההסתרה (לצד המרץ, הכאריזמה והפולשנות שלו) הם אותנטיים. לעומת זאת, חתימתה של הבת בצעירותה סטטית ואופקית, כלומר מייצגת צורניות, חיקוי. ואכן, היא לא מצליחה להישאר בתוך המעטפת והכיתוב פורץ מתוכה באמצע הדרך ומסתיים בדרמטיות מעושה ורפיונית.

השאיפה להראות, להציג ולהרשים על ידי הכתב, אם בצורותיו התקניות ואם במומצאות, דורשת לכונן תהליכים גרפומוטוריים מוחיים עד לאוטומטיזציה שלהם, כתוצאה של חזרות מרובות עליהם. כך מתהווה במוח "תוכנית מוטורית" לכל אות.

הלייטבילד הוא מושג שהשימוש בו בימינו פחת מאוד בספרות המקצועית בגרמנית והספרים הנחשבים כיום אינם מתייחסים אליו ולחלוקה להבעה ולייצוג. במקום זאת הם עוסקים בניתוח הדיפרנציאלי של שלוש תמונות הכתב.

ואשר לשאילתא של יגאל כיצד לקשר בין פרשנויותיהם של 3 הגרפולוגים החשובים:

הפסיכולוגית חווה רצון מתארת לדעתי באופן המדויק יותר את מהות הלייטבילד המנטאלי כפי שהגדיר אותו קלאגס והרחבתי כאן. כפסיכולוגית וגרפולוגית שלמדה אצל פולבר היא התעניינה בעיקר בהיבט הסימבולי והפסיכודינמי של הכתב הנשאף, שנועד להקרין תכונות רצויות. בהקשר לכך דיבר יגאל בפרשנותו אותה על הפער בין הטבע האישיותי המסמל לבין ההתבטאות הספונטנית. לדעתי מדובר יותר על השילוב בין השניים מאשר על ההבדלים ביניהם, אך בכל מקרה גישתו של קלאגס מסתכלת בנפרד על ההבעה ועל הייצוג.

לעומתה, הרופא ד"ר נפתלי, שהיה תלמידו של פופאל, התייחס ליותר לחלק של תהליך המימוש הפיזי בכתב של הלייטבילד המנטאלי. הוא לא מדבר על התמונה המנטאלית שחוה תיארה אלא על השלב הבא, שבו התוצאה הסופית היא קיום תוכנית כתיבה ממשית במוח, שבהמשך השימוש היא אכן מודרכת ומבוקרת ע"י התוצאה בכתב.

ביחד שני גרפולוגים חשובים אלה מכסים את כל נושא הלייטבילד – יצירתו כתמונה והפיכתו לדפוס פעולה.

ישראל אודם טעה להבנתי בפרשנותו את הלייטבילד אם הוא התייחס לתפיסה אינטואיטיבית של כוליות הכתב המשרתת את הבנת הסימנים המבודדים. בפרשנותו שלו הוא ראה תשעה סוגי לייטבילד שיטתיים ואובייקטיביים. הסיבה לטענתי זו היא בכך שההסתכלות על מראה כלל הכתב ושיוכו ל"תמונות מנחות" של פוטנציות מסוימות הוא קודם כל תהליך אינטואיטיבי בפני עצמו. בנוסף, ואף חשוב מזה, אבחון הפוטנציות נשען על השילוב שבין תנועה, מרחב וצורה, כלומר אינו מבחין בין ההבעה לייצוג הגרפי. אודם גם עושה הכללה של אפיוני הכתב למספר מצומצם של אפשרויות לייטבילד, לתשעה טיפוסים, בעוד שקלאגס התכוון בגישתו לחיפוש של האישי, הייחודי והחד-פעמי שבכל אדם ואדם מבחינת הצורה (בעיקר) והארגון.

ביבליוגרפיה

- Allport, G. W., & Vernon, P. E. (1933). *Studies in expressive movement*. MacMillan Co.
Klages, L. (1949). *Graphologie*. Quelle & Meyer.